

AȘEZAREA DACO-ROMANĂ DE LA ROȘIA (JUD. SIBIU)

În urma unor lucrări cu caracter agricol, efectuate în primăvara anului 1958¹ pe hotarul comunei Roșia (jud. Sibiu) au apărut la suprafață o mulțime de vestigii ale unei așezări vechi². Această așezare este situată la o depărtare de cca 250 m de ultimele case ale comunei (fig. 1), în dreapta drumului care duce din Roșia spre Cornățel³. Suprafața teritoriului pe care se întind resturile de locuire este relativ plană, terenul fiind rezervat de timp îndelungat culturilor agricole.

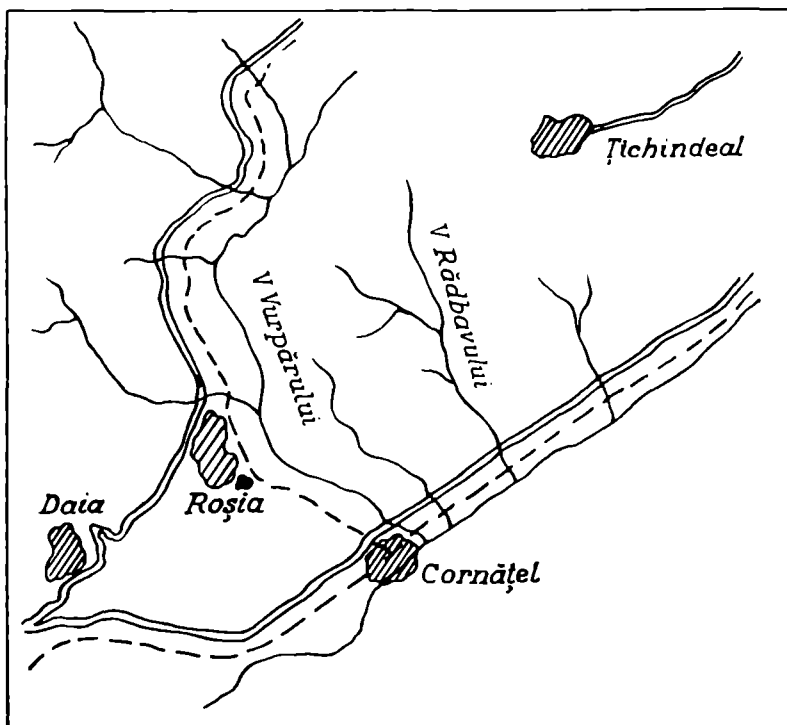

Fig. 1. Schița teritoriului cu amplasarea comunei Roșia și a localităților învecinate.

¹ Faptul ni s-a adus la cunoștință de Hans Otto Stamp, originar din com. Roșia (jud. Sibiu), pe atunci elev la liceul nr. 2 din Sibiu. Cu acea ocazie ne-a fost predată o secure de fier cu gaură de înmănușare verticală, descoperită la suprafața terenului, în urma tractorului, de către unchiul fostului elev Stamp, Michael Gotschling.

² Deplasarea a fost efectuată la data de 17 mai 1958. Am fost însoțit de Iuliu Paul, șeful Secției de istorie a Muzeului Brukenthal. Pe teritoriul așezării am fost conduși de învățătorii Constantin Manu și Ioan Sasu, precum și de către preotul evanghelic Andreas Herbert, toți din localitate. Între zilele de 3–6 iunie 1958, a fost executat un sondaj arheologic, care alături de celelalte observații și note de teren, cărora li se adaugă descrierea unora dintre cele mai reprezentative materiale, formează obiectul prezentului articol. Materialele arheologice provenind din așezarea de la Roșia se păstrează în Muzeul Brukenthal din Sibiu.

³ Locul pe care se află așezarea este denumit „Kramor” și „Kannerech”.

Aria principală de răspîndire a fragmentelor, ieșite în urma arăturii de tractor, prezintă o formă ovală cu axa lungă de cca 160 m, iar axa scurtă de cca 100 m. Fragmente de vase se mai extind, sporadic, în direcție estică pe aproximativ alți 100 m. Se pare că acest fapt se datorește ușoarei înclinări a terenului care favorizează și scurgerea apelor de ploaie în aceeași direcție. Menționăm, de asemenea, că așezarea a fost secționată de un șanț executat în scopul aducțiunii gazului metan spre vatra actuală a comunei Roșia. Șanțul a fost săpat după ce se arase terenul cu tractorul.

În centrul ariei de răspîndire a resturilor așezării, în locul unde acestea erau mai numeroase, a fost executată o secțiune lungă de 15 m și lată de 1 m, orientată NNE—SSV. În adîncime, secțiunea a atins pămîntul viu, care apare la 0,80 m de la actualul nivel de călcare. Structura pămîntului negru-cenușiu se schimbă la această adîncime, devenind virtos și de culoare galben-ruginie. Arătura tractorului a atins adîncimea de 0,30 m. Datorită acesteia stratul de cultură a fost total răsturnat, săpătura sondajului nemaiferind posibilitatea de a se obține observații stratigrafice. La o adîncime de peste 0,30 m urmele deveneau din ce în ce mai sporadice și constau din mici pete de arsură, fragmente ceramice și de chirpic ars la roșu, mult mai mărunte și mai puțin concludente decît cele culese de la suprafață și din porțiunea în care a pătruns fierul plugului.

Materialele recoltate din această așezare constau, după cum s-a amintit, din fragmente de vase, din bucăți de chirpic și din oase și fragmente de oase de dimensiuni mari, provenind de la bovidee. Pe lângă acestea au mai fost descoperite: o secure de fier cu gaură de înmănușare verticală, o daltă de fier al cărei toc prezintă o cavitate în formă conică, precum și o piesă, probabil de harnașament, lucrată din foaie de bronz.

Pentru determinarea caracterului așezării, cele mai importante materiale rămîn cele ceramice. În cea mai mare parte acestea aparțin, din punctul de vedere al tehnicii și facturii, precum și din punct de vedere stilistic, epocii La-Tène, epocii romane a Daciei, precum și feudalismului timpuriu.

Menționăm apoi că printre aceste materiale au fost recoltate și cîteva fragmente ceramice care prezintă caractere evident hallstattiene timpurii. Ele provin de la vase de dimensiuni mari și sînt lucrate dintr-o pastă poroasă, prezentînd în secțiune culoarea cenușie-negricioasă. În exterior sînt decorate cu caneluri a căror lățime atinge pînă la 11 mm. Unul din fragmente prezintă o culoare cărămizie-cenușie în exterior și cafenie pe suprafața interioară. Celelalte sînt negre pe suprafața exterioară, prezentînd luciul specific.

Ceramica epocii La-Tène manifestă toate caracterele ceramicii dacice, cunoscută și din celelalte așezări (fig. 2). Ea este confecționată în cea mai mare parte din pastă poroasă, ordinară, de culoare cenușie, cenușie-negricioasă, uneori cu straturi superficiale cărămizii. În componența pastei se găsesc pietricele și uneori bucăți mărunte de la vase ieșite din uz și pisate, ca degresant folosindu-se nisip în care apar de obicei mici firifoare de mică. Aceste fragmente de vase sînt de obicei slab arse; ele provin atît de la vase lucrate cu roata, cît și de la vase lucrate cu mîna. Există și fragmente ceramice dintr-o pastă mai bună, cu lustru negru la suprafață, de culoare cenușie-negricioasă, lucrate cu mîna. Ele se încadrează în categoria ceramicii mai vechi dacice și manifestă sub acest raport analogii cu ceramica cunoscută din așezările dacice din alte stațiuni (Sighișoara — Dealul Turcului (Wietenberg), Tilișca etc.). Pastă de calitate se întilnește și la unele oale cenușii și mai ales la fructiere.

În repertoriul formelor se înscriu vasele borcan, cu buza mai mult sau mai puțin evazată (fig. 2/1, 2, 3, 7), fructierele și cămile cu o singură toartă (fig. 2/12, 13). Numeroase fragmente provin și de la vase mari de provizii, prevăzute cu suport inelar sau avînd fundul bombat spre interior. Unul din fragmentele ceramice se pare că provine de la o ceașcă dacică.

Ornamentele constau din briuri alveolate, aplicate și călcate cu degetul (fig. 2/8, 11) sau din briuri obținute din peretele vasului (fig. 2/6). Pe lângă acestea apar și liniile în val (fig. 2/2, 4, 7), realizate în pasta moale și dispuse, ca de obicei, pe porțiunea superioară a vasului. Fragmentul din fig. 2/4 mai prezintă sub linia ondulată o bandă aplicată, decorată cu unghia, precum și un decor foarte asemă-

nător celui cu măturicea. Tot cu funcție decorativă, dar în primul rând utilitară, mai amintim butoanele apăsate în mod egal pe întreaga suprafață exterioară (fig. 2/1, 10) sau apăsate în mai multe locuri cu degetul, atât pentru a fi fixate, cât și pentru a fi decorate (fig. 2/5, 14). Se întilnesc și butoane cu un ornament în cruce (fig. 2/16). Se remarcă apoi, că în numeroase cazuri briul alveolat pleacă de lângă buton (fig. 2/3, 11).

Secura de fier prezintă, de asemenea, o formă cunoscută și frecventă în așezările de tip La-Tène (fig. 2/17). Este prevăzută cu tăiș lat și curb (înălțimea: 7 cm; lățimea tăișului: 10 cm; lățimea tocului de înmănușare: 3,50 cm). Dalta de fier (fig. 2/18) are înălțimea = 13 cm; dm. găurii de înmănușare = 1,8 cm; lățimea tăișului = 1 cm.

Ceramica de factură romană-provincială recoltată din așezare (fig. 3/1—7) este confecționată din pastă fină, bine frământată și arsă pînă la rezonanță. Ea este în general de culoare gălbuie-roșiatică și prezintă adesea urme de vopsea roșie-vișinie, mergînd spre castaniu, vizibilă de obicei pe fragmentele provenind din partea superioară a vaselor. Această observație nu exclude existența unor fragmente cu urme de vopsea care fac parte însă din partea inferioară a vaselor (fig. 3/1).

Materialul ceramic provincial-roman ne indică oale cu suport inelar, puternic bombate și de dimensiuni mijlocii (fig. 3/1) sau cu corpul relativ sferoidal (fig. 3/2). Există și fragmente care provin de la oale bombate avînd gîtul de formă larg-tubulară, gros în doagă, prezentînd caneluri concentrice pe suprafața lată a buzei ușor înclinată spre interior și prevăzute cu una sau cu două toarte masive, fixate imediat sub buză (fig. 3/4). Aceste toarte se ridică uneori pînă la înălțimea buzei sau chiar o depășesc (fig. 3/5). Pe peretele interior al gîtului apar în anumite cazuri mai multe șanțuri late care se succed unul sub celălalt (fig. 3/5). Menționăm de asemenea străchini cu profil unghiular și cu buza ușor răsfrîntă spre exterior, precum și ulcioare cu o toartă plată prevăzută cu șanț lat median, avînd buza dreaptă (fig. 3/6). Ornamentele se restrîng la mici caneluri (șanțulețe) orizontale (fig. 3/2, 7), la canelurile de pe buză (fig. 3/4) sau la impresiuni mici, de forma unor puncte, dispuse oarecum liniar (fig. 3/3).

Fragmentul de vas (fig. 3/9) de culoare cenușie, confecționat dintr-o pastă de calitate bună și bine ars, provenind de la o oală cu corpul relativ bombat și cu buza evazată pînă spre orizontal, manifestă pregnante tradiții autohtone, atât în formă, cât și în factură și ar putea fi încadrat din punct de vedere cronologic înspre sfîrșitul secolului III și începutul secolului IV.

Piesa de harnașament (?), lucrată din foaie de bronz (fig. 3/8), prezintă un toc tubular și o prelungire ornamentală care se termină într-un virf ascuțit. La baza prelungirii ornamentale, în jurul tubului, se observă trei șanțulețe paralele.

Ceramica tirzie, aparținînd feudalismului timpuriu (fig. 3/10—14) este confecționată la roată, din pastă aspră cu mult degresant și prezintă culoare negricioasă, cafeenie sau cărămizie. Arderea este adesea neomogenă, fapt care face ca fragmentele să prezinte culori diferite de la o porțiune la alta. Aceste fragmente ceramice provin de la oale de dimensiuni mijlocii și prezintă, evident, caracterele epocii. Prin analogiile pe care le manifestă cu ceramica cunoscută din alte așezări, ele se datează în secolele XII și XIII⁴.

După cum s-a arătat mai sus, materialele ceramice formează o mărturie că pe acest teritoriu se afla o așezare cu patru faze de locuire. Prima, cea hallstattiană, și ultima, cea feudală, reprezintă, prin materialele foarte puține, scurte faze de locuire, a unor populații care sub raport numeric n-au putut fi decît restrînse. Cu toate acestea nu excludem puțința ca în ceea ce privește orizontul hallstattian să fi existat o așezare mai importantă undeva în imediata apropiere, de unde să

⁴ Cf. K. Horedt, *Mittelaltärezeitliche Siedlungen aus Siebenbürgen*, în *Alteuropa*, Teil II, p. 56, fig. 2; vezi și Ion Berciu, *Descoperiri din epoca feudală timpurie în raionul Alba-Iulia*, în *Materiale*, IV, 1957, p. 335—360 (cu planșe); Gheorghe Anghel, muzeograf la Muzeul județean Alba-Iulia, a prezentat în cadrul Sesiunii științifice a muzeelor din decembrie 1966 un material asemănător, provenind din Alba-Iulia, datat în secolul XII. Menționăm de asemenea că Thomas Năgler, muzeograf principal la Muzeul Brukenthal, a descoperit la Vințul de Jos, cartierul Ciangăi, într-un sondaj efectuat în așezarea datînd din acest timp, fragmente ceramice analoge, datate în secolul XII pe baza unor fragmente de căldărușe „pecenege”.

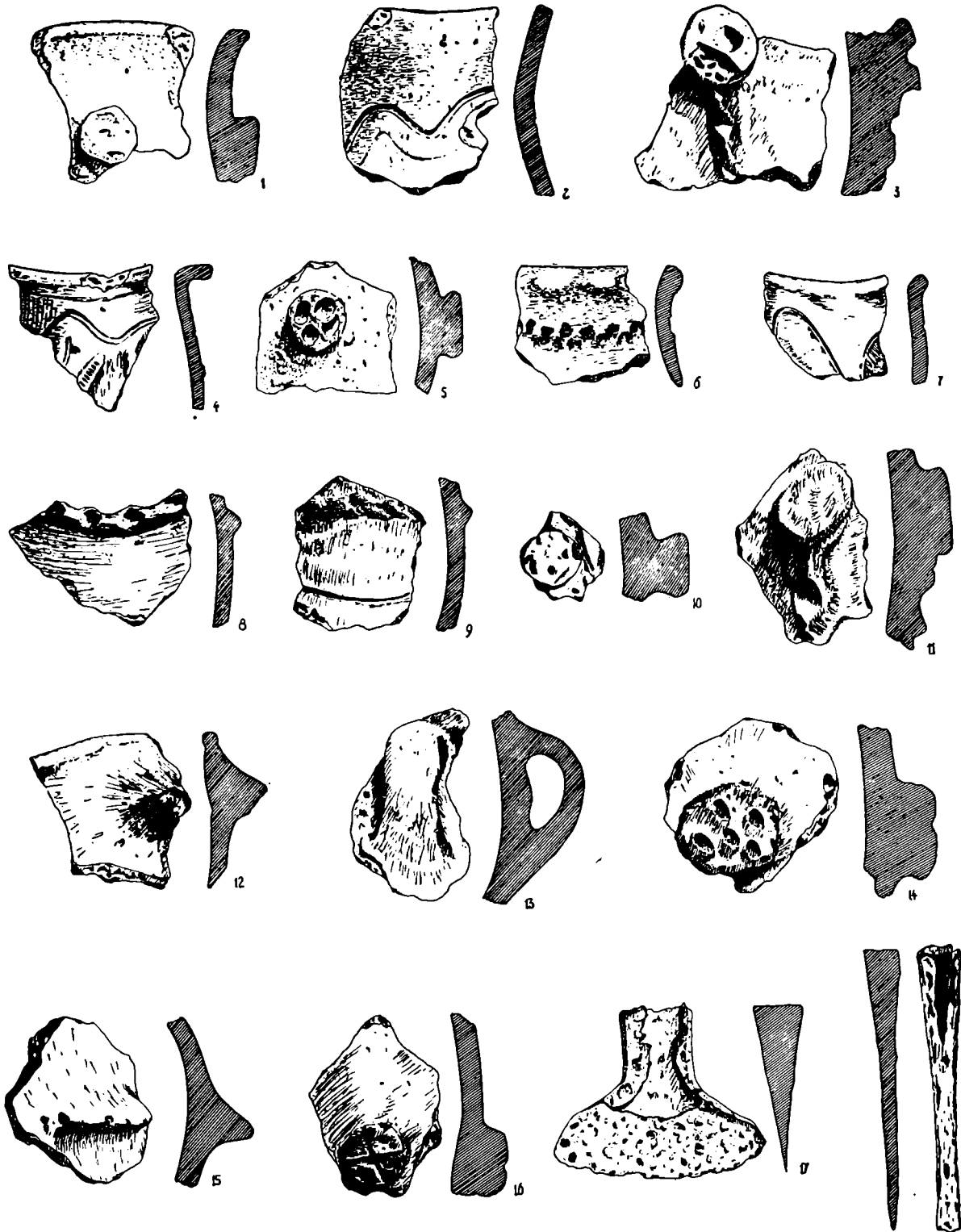

Fig. 2. Fragmente ceramice și piese de metal provenind din epoca a II-a a fierului (Roșia).

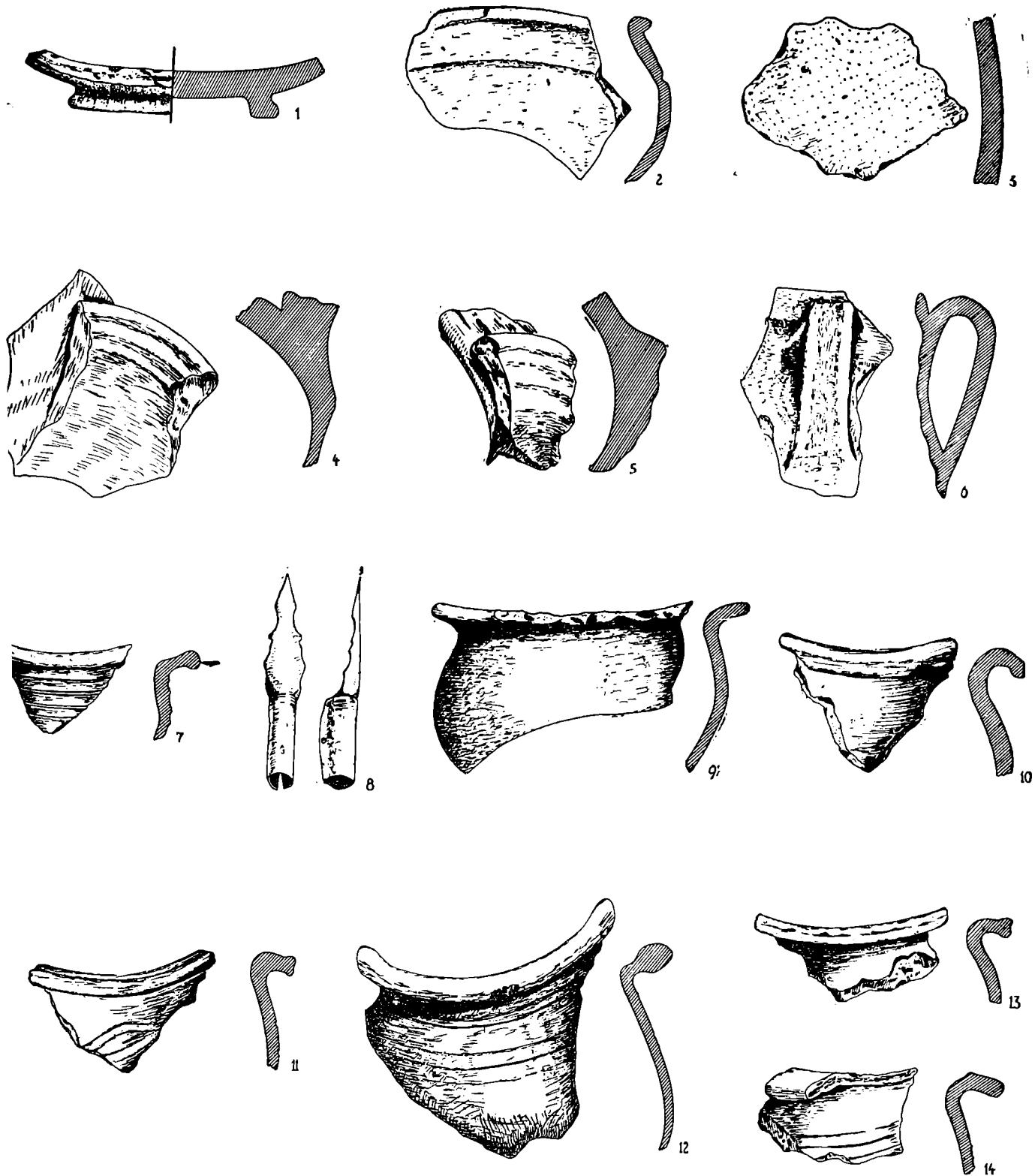

Fig. 3. Fragmente ceramice provenind din epoca romană și din cea feudală timpurie (Roșia)

provină (într-o formă pe care n-o putem întrevedea deocamdată) cele câteva fragmente de vase.

Cert este că locuirile cele mai intense se dovedesc a fi acelea din epoca dacică și din cea următoare, respectiv din epoca romană a Daciei. Deși piesele ceramice provenind din aceste două orizonturi cronologice au fost găsite amestecate prin forța împrejurărilor, caracterul ceramicii latene este atât de pregnant încît nu o putem înscris numai în rîndul ceramicii dacice din epoca romană. Ea își găsește începuturile în cea de a doua vîrstă a fierului. Spre această concluzie ne îndreaptă și prezența unor fragmente cu lustru cenușiu închis în exterior, lucrate cu mina, care se încadrează în categoria vaselor mai vechi dacice și care în latene-ul tîrziu nu se mai întîlnesc de obicei, ele manifestînd mai ales trăsături care le leagă de sfîrșitul epocii precedente.

În privința ceramicii romane din așezarea de la Roșia, observăm în general forme relativ puține, iar din punct de vedere cantitativ ea se află cu mult sub nivelul celei de factură dacică. Atare observație ar pleda pentru o locuire mai puțin intensă în acest loc, în timpul Daciei romane, în comparație cu epoca Daciei libere. Constatarea este explicabilă. Ceea ce apare însă deosebit de important este că pe acest teritoriu materialele de tip latene și cele de tip provincial-roman nu lasă nici un hiatus cronologic între ele și că, de fapt, sîntem puși în fața unei așezări aparținînd autohtonilor daci care au continuat, pe acest loc retras, să trăiască și în epoca romană a Daciei. Există de altfel și unele piese ceramice care manifestă mai degrabă o tradiție latene decît o proveniență latene și ele trebuiesc puse pe seama celor care, viețuind aici în epoca romană, continuau să confecționeze piese de tradiție locală, alături de care și-au procurat și vase calitativ superioare care circulau în acest timp.

Chirpicul ars la roșu, cu urme de nuiete groase uneori de 2,50 cm în diametru, indică existența unor locuințe de suprafață construite și ele după tehnica locală, constatate în numeroase așezări dacice din epoca La-Tène care aparțineau populației de rînd. În sondajul efectuat de noi, ca și în profilul șanțului de aducțiune a gazului metan, nu au fost descoperite urme de bordeie. Arderea uneori pînă la zgurificare a chirpicului ne dovedește că așezarea din epoca romană s-a sfîrșit printr-un puternic incendiu.

Puținele fragmente ceramice din epoca feudalismului timpuriu, care se încadrează cronologic în secolele XII—XIII, manifestă analogii pregnante cu ceramica altor așezări datate în această epocă. Ele reprezintă deci dovada de locuire a acestui teritoriu și în perioada care premerge invaziei tătare de la anul 1241.

Semnăind descoperirea așezării de la Roșia considerăm utilă reluarea săpăturilor pe teritoriul respectiv, în scopul îmbogățirii observațiilor și a culegerii unor materiale care să ofere o succesiune cronologică mai strînsă.

NICOLAE LUPU

DIE DAKISCH-RÖMISCHE SIEDLUNG VON ROȘIA (SIBIU)

(Zusammenfassung)

Bei landwirtschaftlichen Arbeiten im Jahre 1958 auf der Gemarkung der Gemeinde Roșia (Rotberg), neben Sibiu, wurden an dem Orte „Kramor“ oder „Kanerech“ Überreste einer alten Siedlung entdeckt. Die Tiefackerung hatte die ganze Kulturschicht umgelegt, so dass der vorgenommene Grabungsschnitt keine stratigraphischen Beobachtungen zuließ.

Am bedeutendsten für die Forschung bleiben die von der Oberfläche geborgenen Funde der Siedlung. Es handelt sich um Keramik und einige Metallgegenstände (eine Axt, ein Stemmeisen und ein Pferdegeschirrtel [?]).

Die Tonware deutet auf folgende vier, chronologisch verschiedene Horizonte: Hallstatt, La Tène, Römerzeit in Dazien und Frühmittelalter. Die Funde der Hallstatt-Epoche und des frühen Mittelalters sind weniger zahlreich. Der Grossteil der Keramik stammt aus dem La Tène und der Römerzeit in Dazien und beweist eine fortdauernde Siedlung in den beiden Epochen.